

Regionstyrelsen

Hemställan till Finansdepartementet om lagstiftning om övergångsrestriktioner

Regionledningskontorets förslag till beslut

Regionrådsberedningen föreslår att regionstyrelsen beslutar följande.

Region Stockholm hemställer att regeringen skyndsamt vidtar åtgärder för att snarast möjligt överlämna en proposition till riksdagen om en ny lag om övergångsrestriktioner som ger kommuner och regioner möjlighet att besluta om en tillämpning av lagen i kommunal verksamhet.

Sammanfattning

Regionfullmäktige i Region Stockholm har framhållit betydelsen av karantänsregler för heltidsarvoderade politiker och höga tjänstemän. I dag är det enbart statsråds och statssekreterares övergångar till annan än statlig verksamhet som är reglerad i lag. En statlig utredning har i ett betänkande 2023 föreslagit en ny lag om övergångsrestriktioner i form av karens eller ämnesrestriktioner. Den föreslagna lagen omfattar även myndighetschefer och vissa arbetstagare. En kommun, en region eller ett kommunalförbund får enligt förslaget besluta att lagen ska tillämpas i den kommunala verksamheten. Utredningen hade i uppdrag att överväga om regleringen även bör omfatta vissa förtroendevalda i kommuner, regioner och kommunalförbund, men lämnade inte något förslag om övergångsrestriktioner för förtroendevalda. Region Stockholm tillstyrkte utredningens lagförslag i samband med remitteringen av betänkandet, men framförde att motsvarande restriktioner för förtroendevalda på kommunal nivå borde analyseras i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Övergångsrestriktioner innebär begränsningar i närings- och yrkesfriheten i regeringsformens mening. Lagstöd behövs därför för att kommuner och regioner ska kunna införa möjligheter till restriktioner. Utredningens förslag innebär ett sådant lagstöd. Trots att lagförslaget presenterades 2023 har regeringen inte lagt fram något förslag till riksdagen. Mot bakgrund av den betydelse som övergångsrestriktioner kan ha för bland annat förtroendet för det politiska beslutsfattandet föreslår regionledningskontoret att regionstyrelsen hemställer att regeringen skyndsamt lägger fram ett lagförslag i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens

förslag. Även frågan om restriktioner för förtroendevalda på kommunal nivå bör analyseras i det sammanhanget.

Bakgrund

Övergångsrestriktioner en fråga om förtroende

Regionfullmäktige i Region Stockholm har i budget för 2023 framhållit betydelsen av karantänsregler för heltidsarvoderade politiker och höga tjänstemän (RS 2022-0123). Enligt fullmäktige är det en del i ledarskapet att göra tydligare gränsdragningar mellan politik och näringsliv.

Fullmäktige framhåller att det i princip är positivt att ha ett utbyte mellan offentlig och privat sektor, men att det är orimligt att regelverk i dagsläget saknas för hur sådana övergångar kan ske på ett ordnat sätt. Avsaknaden riskerar enligt fullmäktige att underminera förtroendet för det politiska beslutsfattandet.

Övergångsrestriktioner i dag

I dag är det enbart statsråds och statssekreterares övergångar som är reglerade i lag. Lagen (2018:676) om restriktioner vid statsråds och statssekreterares övergång till annan än statlig verksamhet, den så kallade restriktionslagen, innehåller en anmälningsskyldighet för statsråd och statssekreterare vid övergång till ett arbete utanför staten. Anmälan ska ske till den så kallade Karensnämnden som bedömer om övergången kan medföra risk för ekonomisk skada för staten, otillbörlig fördel för någon enskild, eller att allmänhetens förtroende för staten skadas. Om så är fallet kan personen meddelas restriktioner i form av karens eller ämnesrestriktion i som längst tolv månader. Med karens avses att personen får vänta viss tid med att påbörja det nya arbetet. Den som meddelats ämnesrestriktion får i sitt nya arbete inte befatta sig med en viss typ av frågor under viss tid.

Förslag 2023 om en ny lag om övergångsrestriktioner

En statlig utredning, Utredningen om övergångsrestriktioner i offentlig verksamhet (Fi 2022:12), har haft i uppdrag att utvärdera restriktionslagen och samtidigt bland annat ta ställning till om personkretsen som träffas av regleringen bör utvidgas till att omfatta arbetstagare i statlig och kommunal verksamhet, ledamöter i statliga styrelser och kommunala företagsstyrelser och vissa förtroendevalda i kommuner, regioner och kommunalförbund.

I betänkandet Övergångsrestriktioner – ökat förtroende för offentlig verksamhet (SOU 2023:45), som överlämnades till regeringen i augusti 2023, föreslår utredningen en ny lag om övergångsrestriktioner i form av karens eller ämnesrestriktioner. Lagen ersätter restriktionslagen och ska

gälla för statsråd, statssekreterare, statliga myndighetschefer och vissa arbetstagare. En kommun, en region eller ett kommunalförbund får besluta att lagen ska tillämpas i den kommunala verksamheten. I sådant fall gäller lagen för den som är anställd med villkor om övergångsrestriktioner enligt lagen. Det är arbetsgivaren som bedömer vilka anställningar som ska förenas med villkor om övergångsrestriktioner.

Enligt utredningen bör villkor om övergångsrestriktioner i första hand bli aktuella för personer i ledande ställning, som överdirektörer, andra chefer direkt underställda myndighetschefen, chefstjänstemän i Regeringskansliet, kommun- och regiondirektörer, andra chefer för en kommunal förvaltning eller politiskt sakkunniga.

En person som omfattas av lagen ska anmäla till arbetsgivaren om han eller hon börjar en ny anställning i annan än offentlig verksamhet. En övergångsrestriktion ska då meddelas om det finns en risk för ekonomisk skada för offentlig verksamhet, otillbörlig fördel för någon enskild eller för att allmänhetens förtroende för offentlig verksamhet skadas. Restriktionen får gälla högst sex månader.

Arbetstagare som meddelas övergångsrestriktioner och som till följd av dessa inte kan påbörja det nya arbetet under en viss tid ska kunna få rätt till ersättning motsvarande månadslönen vid anställningens upphörande.

Lagförslaget omfattar inte förtroendevalda

När det gäller förtroendevalda på kommunal nivå lämnar inte utredningen något förslag om övergångsrestriktioner, trots att utredningen konstaterar att förtroendevalda som fullgör ett uppdrag på heltid eller betydande del av heltid kan förväntas förvärva sådan information och kunskap som kan medföra risk för intressekonflikt vid en övergång till privat sektor. Utredningen anser att frågan behöver utredas i ett större sammanhang tillsammans med frågan om möjligheten att utöva bisysslor under uppdraget som förtroendevald. Dessutom behöver det analyseras om restriktioner för förtroendevalda på kommunal nivå kan riskera att leda till att färre söker sig till politiken, vilket i förlängningen kan vara negativt för demokratin.

Region Stockholm tillstyrkte lagförslaget 2023

Utredningens betänkande har remissbehandlats. Region Stockholm har i sitt yttrande till Finansdepartementet över utredningens betänkande tillstyrkt utredningens förslag om en ny lag om övergångsrestriktioner (RS 2023-0892). I yttrandet tillstyrker regionen även att det ska vara frivilligt

för en kommun, en region eller ett kommunalförbund att besluta att lagen ska tillämpas i den kommunala verksamheten. Enligt Region Stockholm är det bra att det finns en enhetlig grund att utgå från för de regioner, kommuner eller kommunalförbund som överväger att införa övergångsrestriktioner. Det vore enligt regionen också positivt om detta kunde leda till att fler kommuner och regioner inför regler för övergångar mellan offentlig och privat sektor. Region Stockholm framhåller i yttrandet att det hade varit önskvärt med en större översyn av en eventuell reglering för förtroendevalda och att detta borde analyseras i det fortsatta lagstiftningsarbetet.

Lagförslaget har ännu inte lett till lagstiftning

Enligt besked från Finansdepartementet både 2024 och 2025 bereds frågan om en ny lag om övergångsrestriktioner i Regeringskansliet.

Regionledningskontoret har tagit del av regeringens propositionsförteckningar, nu senast Statsrådsberedningens förteckning den 13 januari 2026 över propositioner som är avsedda att lämnas från mitten av januari 2026 under återstoden av riksmötet. Regionledningskontoret konstaterar att regeringen inte heller under denna period avser att överlämna någon proposition om en ny lag om övergångsrestriktioner till riksdagen.

Regionledningskontorets förslag och motivering

Angeläget med en möjlighet att införa övergångsrestriktioner

Regionfullmäktige i Region Stockholm har som framgått lyft fram betydelsen av övergångsrestriktioner för heltidsarvoderade politiker och höga tjänstemän. Avsaknaden av möjligheter till sådana restriktioner riskerar enligt fullmäktige att underminera förtroendet för det politiska beslutsfattandet.

Mot denna bakgrund är det enligt regionledningskontorets mening angeläget att kommuner och regioner får möjlighet att införa övergångsrestriktioner så snart som möjligt.

Lagstöd behövs

En övergångsrestriktion för en person som varit anställd eller förtroendevald i en kommun eller en region skulle innebära ett förbud att antingen påbörja ett nytt uppdrag eller att arbeta med vissa frågor. Förbudet skulle avse tid då personen i fråga inte längre är verksam i kommunen eller i regionen.

Sådana tvingande restriktioner innebär att grundläggande bestämmelser om fri- och rättigheter aktualiseras. Restriktioner som innebär att personer inte får påbörja en viss anställning innebär en begränsning i rätten att utöva ett yrke i regeringsformens mening (2 kap. 17 § regeringsformen, jfr prop. 2017/18:162 s. 21). Föreskrifter om sådana ingrepp i enskildas personliga eller ekonomiska förhållanden ska meddelas genom lag (8 kap. 2 § regeringsformen, jfr prop. 1993/94:117 s. 21).

Mot denna bakgrund bedömer regionledningskontoret att det behövs ett tydligt lagstöd för kommuners och regioners övergångsrestriktioner. Den nya lag som Utredningen om övergångsrestriktioner i offentlig verksamhet har föreslagit innebär ett sådant lagstöd.

Närmare om utredningens förslag – ändamålsenligt men behöver kompletteras

Som Region Stockholm framhållit i remissyttrandet över det aktuella lagförslaget anser regionen att lagen kan vara en bra grund för att införa möjligheter till övergångsrestriktioner i de fall det bedöms motiverat. Utredningens förslag att regioner, kommuner och kommunalförbund själva bestämmer om lagen ska tillämpas och i så fall för vilka verksamheter är väl genomtänkt. Även om övergångsrestriktioner är viktiga för att upprätthålla förtroendet för det politiska beslutsfattandet måste det finnas utrymme på lokal nivå att bestämma tillämpningen i varje enskilt fall utifrån en helhetsbedömning med beaktande av olika faktorer, till exempel risken att rekryteringar av vissa medarbetare försvåras.

Som Region Stockholm tidigare har framfört bör frågan om en reglering av övergångsrestriktioner också för förtroendevalda ses över i lagstiftningsarbetet.

En hemställan till regeringen är motiverad

Regionledningskontoret konstaterar sammanfattningsvis att Utredningen om övergångsrestriktioner i offentlig verksamhet 2023 har föreslagit en ny lag om övergångsrestriktioner i form av karens eller ämnesrestriktioner. Regeringen har inte lagt fram något förslag om en sådan lag till riksdagen. Lagförslaget bereds fortfarande i Regeringskansliet. Mot bakgrund av den betydelse som övergångsrestriktioner kan ha för bland annat förtroendet för det politiska beslutsfattandet föreslår regionledningskontoret att regionstyrelsen hemställer att regeringen skyndsamt lägger fram ett lagförslag i huvudsaklig överensstämmelse med utredningens förslag. Även frågan om restriktioner för förtroendevalda bör analyseras i det sammanhanget.

Ekonomiska konsekvenser

Beslutet bedöms inte medföra några ekonomiska konsekvenser för Region Stockholm.

Emma Lennartsson
Regiondirektör

Katarina Back
Chefsjurist

Beslutsunderlag

1. Sammanfattning av betänkandet Övergångsrestriktioner – ökat förtroende för offentlig verksamhet (SOU 2023:45)

Beslutsexpediering

1. Finansdepartementet

Godkänd av Emma Lennartsson, 2026-03-02